

alföld

IRODALMI, MŰVELŐDÉSI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

KISS ANNA
MARSALL LÁSZLÓ
ORAVECZ IMRE
SZIVERI JÁNOS
SZÓCS GÉZA VERSEI

ESTERHÁZY PÉTER
REGÉNYRÉSZLETE

KERESZTURY TIBOR
INTERJÚJA
PARTI NAGY LAJOSSAL

BESZÉLGETÉS
SÜTŐ ANDRÁSSAL

DOBOS ISTVÁN
MÉSZÁROS SÁNDOR
THOMKA BEÁTA ESSZÉI

NEGYVENEGYEDIK ÉVFOLYAM

1990/5

alföld

NEGYVENEGYEDIK ÉVFOLYAM — 1990. MÁJUS

<i>Marsall László</i> versei: Macska Utca, Zazi a Parlamentben	
1988. október 7-én, Szofisztikus futam „Zazi” macskám nevére	3
<i>Oravecz Imre</i> versei: Szajla (Apó, Játékok III.)	7
<i>Kiss Anna</i> verse: A jelenlét (Lakóhajó)	9
<i>Esterházy Péter</i> : Hrabal könyve (regényrészlet)	11
<i>Sziveri János</i> verse: A sintér és a szintér	19
<i>Szócs Géza</i> verse: Gyónás a cethalban	20
<i>Parti Nagy Lajos</i> : Anyahó (kisnovella)	21
Félterpeszben (<i>Keresztury Tibor</i> beszélgetése <i>Parti Nagy Lajossal</i>)	25
<i>Mészáros Sándor</i> : Fragminták — belülről (<i>Parti Nagy Lajos</i> költészetéről)	45

fórum

Az író irodalmon kívüli gondjairól (<i>Páll Árpád</i> beszélgetése <i>Sütő Andrással</i>)	51
---	----

tanulmány

<i>Thomka Beáta</i> : Test és szellem Bábelében (<i>Sziveri János</i> : Bábel)	72
<i>Dobos István</i> : A sugalmazás grammatikája (<i>Thomka Beátáról</i>)	79

szemle

In memoriam <i>Bán Imre</i> (<i>Borzsák István, Imre László</i> és <i>Bitskey István</i> nekrológjai)	87
--	----

Mondolat

<i>Márton László</i> : Magyarság és európaiság	91
<i>Szilágyi István</i> : Vezércikk	93

képek

Baráth Pál rajzai

Hogy ama hűs nyoszolyában,
Melyet sírnak mondanak,
A lármátlan éjszakában
Tagjaim nyughassanak.

IMRE LÁSZLÓ

*

„Röpül az élet, időnk leperdül, megkondul az óra”: az elmúlást panaszoló petrarcai szavak szerint az értelemnek tudomásul kell vennie a halál tényét, a végzet kérlelhetetlen hatalmát, s a döbbenet sem enyhíthet a lét törvényeinek szigorán. Ma is érvényes ez, s Bán Imre professzor több ezer egykori tanítványának, a Debrecenben végzett magyar szakos tanárok számos nemzedékének kell torokszorító fájdalommal tudomásul vennie: régebbi irodalmunk neves tudósa, pedagógusnemzedékek tanára és nevelője, egyetemünk és városunk szellemi életének reprezentánsa nincs többé. Nem fordulhatunk immár hozzá, ha megoldhatatlannak tűnő filológiai rejtéllyel állunk szemben, nem kereshetjük fel többé, ha tanácsra, bölcs intelemre szorulunk, s nem hívhatjuk segítségül lexikonnal felérő, páratlan memóriáját irodalmi múltunk faggatásához. Tudtuk, hogyne tudtuk volna, hogy életkora növekedésével fogyatkozott fizikai ereje, de épp a szellem diadalmas fölényét csodáltuk, amellyel sokáig úrrá tudott válni a test gyengeségei felett, s még életének 80. évén túl is mozgósítani tudta megannyi tapasztalatát, bámulatos tárgyi tudását. Bölcs rezignációja, eleven humora, szakmai újdonságokra mohón figyelő ébersége: hinni szerettük volna, hogy mindez elegendő védelem lesz az elmúlás erői ellen.

E remény hiúságát értelmünkkel be kell látnunk, feledni azonban soha nem fogjuk azokat az órákat, amelyeket vele tölthettünk a múlt kulturális kincseinek birodalmában. Ő kalauzolt át bennünket középkori literatúránk ismeretlen „nagy sötétlő erdején”, ő tárta ki előttünk azt a kaput, amelyen beléphettünk a Divina Commedia szenvedélyektől izzó, varázslatos világába, ő mutatta fel előttünk Erasmus messze világító humanizmusát, Heltai Gáspár aranylő humorát, Zrínyi Miklósnak máig sugárzó heroikus magyarságtudatát, Gyöngyösi játékos elmeélet, villódzó rímeit, Kazinczy méltóságteljes klasszicizmusát. Megtanulhattuk azt is tőle, hogy a szellemi és művészi értékek sokfélék, s bármilyen eredetűek legyenek is, megbecsülésük erkölcsi parancs. A tudósi szigor és a mély tolerancia, a szakmai precizitás és a humánus empátia ötvöződött benne, s e ritka társulás avatta őt egyedi jelenséggé, felejthetetlen pedagógussá. Különös érzéke volt ahhoz, hogy régi műalkotásokban az esztétikum csíráit felfedezze, a műízlésnek még csak éppen bontakozó szirmait észrevegye, a hagyományokban rejlő progresszív értékeket megragadja. „Helytelenül felfogott modernség az — írta — amely a gyökereket nem óhajtja tudomásul venni, amely nem tud mit kezdeni a hagyománnyal”. A művésziesség nem öncél volt számára, gondolkodását a nemzeti gyökerekig visszanyúló múltszemlélet határozta meg, Dante tündöklő képzeletvilága sem feledtette vele a Nápolyba hurcolt gályarab prédikátorok írásait, a teremtő fantázia rejtélyeinek fejtegetése mellett az erkölcsi áldozatvállalás szerényebb köntösű alkotásait sem hagyta el soha előadásaiából. Mondandóját nemcsak előadta, hanem át is élte. Egy-egy Zrínyi- vagy Apáczai-előadáson a szeméből kiperdülő

könny árulkodott a lelkében kavargó érzelmekről: az elegáns tudós humanizmusa mögött melegen érző szív dobogott, számára a téma nemcsak históriát, hanem eleven életet jelentett.

De itt, most, az előttünk tátongó sírgödör szájánál reménytelen és hiábavaló vállalkozás lenne számbavenni mindazon szellemi javakat, amelyeket tőle kaptunk. Itt most csak arra futhatja erőnkéből, hogy könnyeinken átszűrött köszönetünket rebegjük el mindazért, amit nekünk oly bőkezűen átengedett tudásának gazdag kincsesházából. Köszönjük mi is, akik közvetlenül hallgatói lehettünk, de tolmácsoljuk a tanítványok tanítványainak háláját is, mindazokét, akik az ő műveiből tanultak magyarságot és európaiságot, műveltséget és morális elkötelezettséget, tudományt, műértést, stilisztikai emelkedettséget.

A kényszerű búcsúvétel keserűségében kedves költőjének szavaival kérdezhetjük: „E friss fájásra teremhet-e balzsam?” — Tudjuk, vesztésünk pótolhatatlan; mégis, épp tőle várhatjuk a vigaszt, műveiből, amelyek most némaságukkal is beszédes bizonyítékai a tudósi életmű eredményességének, a gyorsan illanó idő felett aratott győzelmének. Amit alkotott, azon továbbra is irodalmárok, pedagógusok nemzedékei fognak felnevelkedni, a közösség, a társadalom, az ország javára és szellemi épülésére.

Kedves Bán professzor úr, drága Imre bácsi, emléked megőrizzük, „ifjú szívekben fogsz továbbélni” — s még nagyon sokáig.

BITSKEY ISTVÁN

Imre László és Bitskey István írásai elhangzottak Bán Imre temetésén.

MONDOLAT

Magyarság és európaiság

Látszólag mi sem magától értetődőbb, mint ez az és. Összekapcsolódást, hozzárendelést jelöl, olyasfajta közhelyet, amelyben ízléstől és pártállástól függetlenül mindenki megegyezhet. Két vitathatatlan érték, amely — íme! — nem áll szemben egymással. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy egymás mellett sincsenek, mint Buda és Pest, nincsenek egymás alatt vagy fölött, mint Föld és Ég, időben sem követik egymást, mint Háború és Béke, és nem is tételezik föl egymást, legalábbis nem kiegészítőleg, mint Don Quijote és Sancho Panza vagy — hogy itteni tájon maradjunk — mint az erős Toldi Miklós és a hűséges Bence. Mégsem nélkülözhetjük a térbeli metaforát, ha a két fogalom egymáshoz való viszonyán töprengünk.

Kézenfekvő lenne mondani: az egyik magában foglalja a másikat. Csakhogy melyik melyiket? Különben is, úgy beszélünk mindkettejükéről, mintha gondosan kimunkált, kétségeken kívül álló, világosan körülírt fogalmak lennének, pedig egyikük sem az; és nemhogy definíciójukat nem próbálom megadni, de még értelmezésükre sem teszek kísérletet. Nagyjából tudjuk, miről van szó; legalábbis hisszük, hogy tudjuk. Létező dolog mind a kettő, valamiféle viszonyban